

Økonomer tror alt kan måles i penge – ik'

Af Henrik Hansen og Claus Thustrup Kreiner

Nej, det gør vi faktisk ikke!

Og mens vi er i gang med fordommene, så handler Økonomi på Københavns Universitet heller ikke om, hvordan man hurtigt bliver rig. Og selvom man får titlen cand. polit., og Uffe Ellemann, Poul Nyrup og Anders Fogh alle er økonomer, så betyder det altså ikke, at studiet handler om at blive politiker. Det er heller ikke den Store Bogholderieksamen, eller et studie i at lære alle tallene fra Danmarks Statistik udenad.

Kernen i Økonomi er faktisk et tilsyneladende enkelt spørgsmål: *hvordan fordeler man – på den bedst mulige måde - knappe ressourcer?* Her skal man imidlertid forstå, at ressourcer er mange ting. Det er fx olie i Nordsøen, alle biler i hele verden, den enkelte persons tid, og studiepladserne på Københavns Universitet. Når man ser det på denne måde, handler økonomi om utrolig mange ting, herunder selvfølgelig om økonomisk planlægning for den enkelte person eller virksomhed, det enkelte land og den enkelte verden (og selv om vi måske ikke er alene i Universet, så er der altså stadig knappe ressourcer, derfor bliver vi heller ikke arbejdsløse, hvis Luke Skywalker og kompagni engang lander her på Jorden).

Et traditionelt spørgsmål i Økonomi er, hvorfor den samlede produktion i samfundet svinger så meget op og ned, og hvorvidt en regering kan — og skal — gøre noget for at dæmpe disse svingninger. I har sikkert allerede hørt om konjunktursvingninger og finanspolitik, men ved I også, at vi stadig diskuterer og undersøger, hvordan man undgår svingningerne, og hvorvidt det egentlig er smart at føre ekspansiv finanspolitik i en nedgangsperiode. Ligesom ved spørgsmålet om Danmarks deltagelse i ØMU-samarbejdet, så kan økonomer ikke altid komme med et endegyldigt svar, men vi kan pege på en række fordele og ulemper, der kan danne grundlag for den politiske beslutning.

Et andet stort spørgsmål, som kan få hovedet til at eksplodere, når man tænker over det, er hvorfor vi er så rige i Danmark, mens de er så fattige i Malawi. Hvad er det, der gør, at mange fattige lande bliver ved med at være fattige? Er det fordi de altid slås — eller er borgerkrigene i virkeligheden affødt af fattigdommen? Kommer demokrati før eller efter rigdom? Det er af og til store komplicerede spørgsmål man som økonom tumler med, og det er vigtigt, at man forsøger at forstå og forklare disse spørgsmål på en systematisk måde.

Når vi er ved systematikken midt i kaos, så ville det egentlig være rart at vide, hvad der bestemmer aktiekurserne. Det har vi faktisk også nogle bud på. Nogen at vores idéer er ganske enkle — fx at aktiekursen er det aktiekursen bør være! (Det hedder den efficiente markedshypotese i de finere kredse). Andre af vores idéer om aktiemarkedet er ret udsyrede — noget højenergifysikeren Holger Bech Nielsen ville synes er sjovt.

Faget Økonomi giver en række metoder til at foretage en systematisk analyse. Når vi vil behandle og besvare et spørgsmål, starter vi normalt med at konstruere en teoretisk model. Teorien bygger på en række antagelser, der har til formål at isolere de forhold, som er vigtige for problemstillingen. Teorien kan betragtes som en nødvendig abstraktion af virkeligheden, da det er umuligt at overskue hele verden med alle dens detaljer. Det er som abstrakt kunst — det ligner ikke altid noget vi

kender, men smukt er det alligevel. En økonomisk model er som Helena Christensen — bare omsat til matematiske formler. Dvs. en økonomisk model er smuk og enkel. Formålet med modellen er at sikre, at vi arbejder logisk og systematisk med vores spørgsmål. Når vi har modellen, kan vi få nogle resultater — det er bare et spørgsmål om at regne. Det hænder at modellerne bliver indviklet, og det er derfor vigtigt at kunne sin matematik, når man studerer økonomi.

Modellen giver altså et muligt svar på vores spørgsmål. Det næste skridt kan være at finde nogle data, så kan man se, hvordan resultatet passer med “Den Virkelige Verden”. Her er der endnu et spændende problem, for i modsætning til lægerne, biologerne, kemikerne og mange andre kan vi desværre ikke rigtig udføre egentlige forsøg. Det ville være lækkert, hvis vi havde en masse mennesker i et stort bur (eller en by), som vi kunne bruge til forsøg — lidt som en ordentlig udgave af The Truman Show, men det må vi ikke. I stedet bruger vi forskellige statistiske metoder, så undervisning i statistik er også en naturlig del af økonomistudiet.

Den metodiske tilgang til at analysere et problem, er én af økonomernes (store) styrker. Når man i et TV-indslag hører, at rygere koster samfundet – og dermed ikke-rygerne – en masse penge, fordi det offentlige bruger så og så mange millioner på rygerelaterede sygdomme, så vil det hurtigt være klart for en økonomistuderende, at argumentet ikke holder. En økonom ved, at de sande omkostninger findes ved at se på alternativet, dvs. ikke-rygning. En ikke-ryger lever længere, hvilket betyder øgede udgifter til hofteoperationer, folkepension, plejehjem osv. Ikke-rygeren dør ikke af lungekræft, men hun skal jo dø på et eller andet tidspunkt, og ender derfor nok før eller siden på hospitalet, hvilket altid koster en masse penge. Det er altså ikke oplagt, at rygere er en økonomisk byrde for os ikke-rygere! Dermed har vi *ikke* sagt, at man ikke skal forsøge at nedbringe antallet af rygere af andre grunde, vi har bare sagt, at det økonomiske argument er forkert.

En del økonomer arbejder med problemstillinger, mange mennesker ikke vil forbinde med økonomi. En af årsagerne er, at studiets metodiske redskaber har anvendelsesmuligheder, der rækker langt ud over økonomi; fx trafikikkerhed. De første erfaringer med airbag'en viste, at denne nye opfindelse var enormt effektiv til at redde menneskeliv. I starten havde kun en lille andel af bilparken airbags, men det var til gengæld meget sjældent, at en død person i et trafikuheld havde kørt en bil med airbag. En analyse viste således, at airbag'en tilsyneladende var et væsentlig mere effektivt våben end sikkerhedsselen i kampen for at reducere antallet af trafikdræbte. Men da et par økonomer fik fat i analysen, kunne de hurtigt se en række metodiske problemer. Konklusionen hang på den antagelse, at airbags er fordelt tilfældigt blandt bilisterne/bilerne. Nu var det bare sådan, at det typisk var de forsigtige mennesker, som havde købt biler med airbags. Airbags sad desuden primært i de store, dyre Mercedes'er, BMW'er og lign. Når nu en stor, ny Mercedes på 2 ton kører ind i en gammel Fiat Uno, så vil det oftest være sådan, at det er føreren af den sidste bil, der dør. Men var det airbag'en, der gjorde forskellen? Efter økonomerne havde forsøgt at korrigere for disse problemer viste resultaterne, at airbag'en faktisk var mindre effektiv til at redde menneskeliv end sikkerhedsselen.

Og hvad er det så egentlig økonomer forsøger at måle? Jo, det er såmænd kærlighed og livsglæde — men for at få folk til at forstå at det ikke (altid) er sex og ugebladsromaner, så bruger vi altså ordene “nytte” og “velfærd”. Først og sidst handler økonomi om mennesker i samfundet.